

Lesbrief

Verdieneu & Uitgeven

Havo 5
5e druk

Hoofdstuk 1 Welvaart

Productiefactoren

- Natuur
- Arbeid
- Kapitaal
- Ondernemerschap

Inkomen (primair)

pacht
loon
rente / huur
winst

Inkomen

- Primair
 - Arbeid = verdiend door bijdrage aan productie te leveren
 - Bezit = loon (+ toegerekend loon zelfstandige)
- Overdracht = pacht / rente / huur / winst
- Overdracht = zonder tegenprestatie

Toegerekend loon

= een deel van de winst dat arbeidsloon is voor zelfstandige

Nationaal inkomen

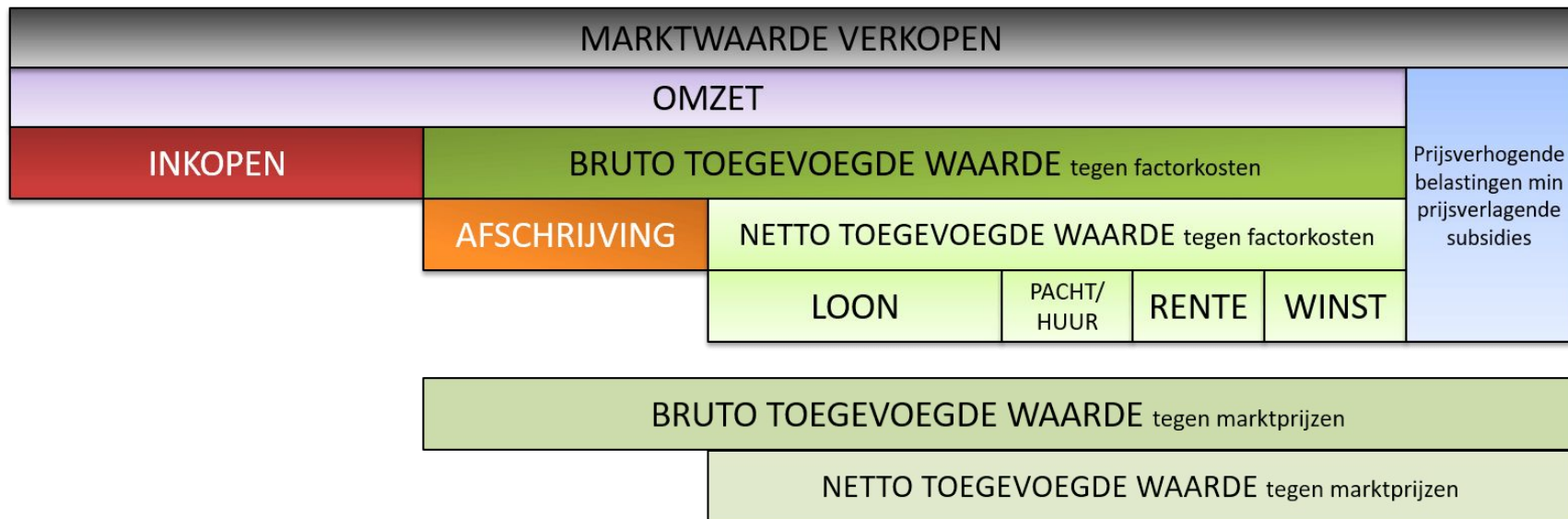
= alle primaire inkomens opgeteld

Hoofdstuk 1 Welvaart

Omzet = opbrengst (excl. btw) → prijs (p) x afzet (q)

Toegevoegde waarde = productiewaarde = inkomen → omzet - inkoopwaarde

Inkoopwaarde = alle grondstoffen, hulpstoffen en diensten die het bedrijf inkoopt bij derde

Hoofdstuk 1 Welvaart

Economie

- Micro = individuele bedrijven in een land
- Macro = alle bedrijven in een land

Bedrijfskolom = alle opeenvolgende productiestadia, van oerproducent tot detailhandel

Bedrijfstak = soortgelijke bedrijven

Totale productie bedrijfskolom = productiewaarde van bedrijfstakken optellen

Totale productie land = bbp (bruto binnenlands product), productiewaarde commerciële en niet commerciële bedrijven opgeteld

Productie / inkomen = het binnenlands product is gelijk aan Nationaal inkomen

Bedrijf dat bauxiet delft
Aluminium-smelterij
Exporteur
Buizenfabrikant
Fietsfabrikant
Groothandel
Fietshandelaar

Hoofdstuk 1 Welvaart

Nominaal bbp	= bbp gemeten in geld
Inflatie	= stijging van de gemiddelde prijzen van goederen/diensten
Reële bbp	= koopkracht van bbp, nominaal bbp gecorrigeerd voor inflatie

$\text{Verandering reëel inkomen} = \text{verandering nominaal inkomen (\%)} - \text{inflatie (\%)}$

Welvaart = de mate waarin je in je behoeften kunt voorzien

Productie

- Formeel = geregistreeerde productie (wit)
- Informeel = niet geregistreeerde productie (grijs/zwart)

Hoofdstuk 1 Welvaart

Maatstaven van welvaart

- Bbp per hoofd
 - bbp / bevolking
 - Er wordt geen rekening gehouden met de verdeling
 - Informele productie wordt niet meegerekend
 - Productie die de welvaart niet verhoogd wordt meegerekend
 - Negatieve externe effecten en uitputting van natuurlijke hulpbronnen worden niet in mindering gebracht
- HDI (Human Development Index)
 - Bbp
 - volksgezondheid (levensverwachting)
 - Scholingsniveau
- Index voor geluk
 - bbp
 - Sociale voorzieningen
 - Levensverwachting
 - Keuzevrijheid

Hoofdstuk 2

De economische kringloop

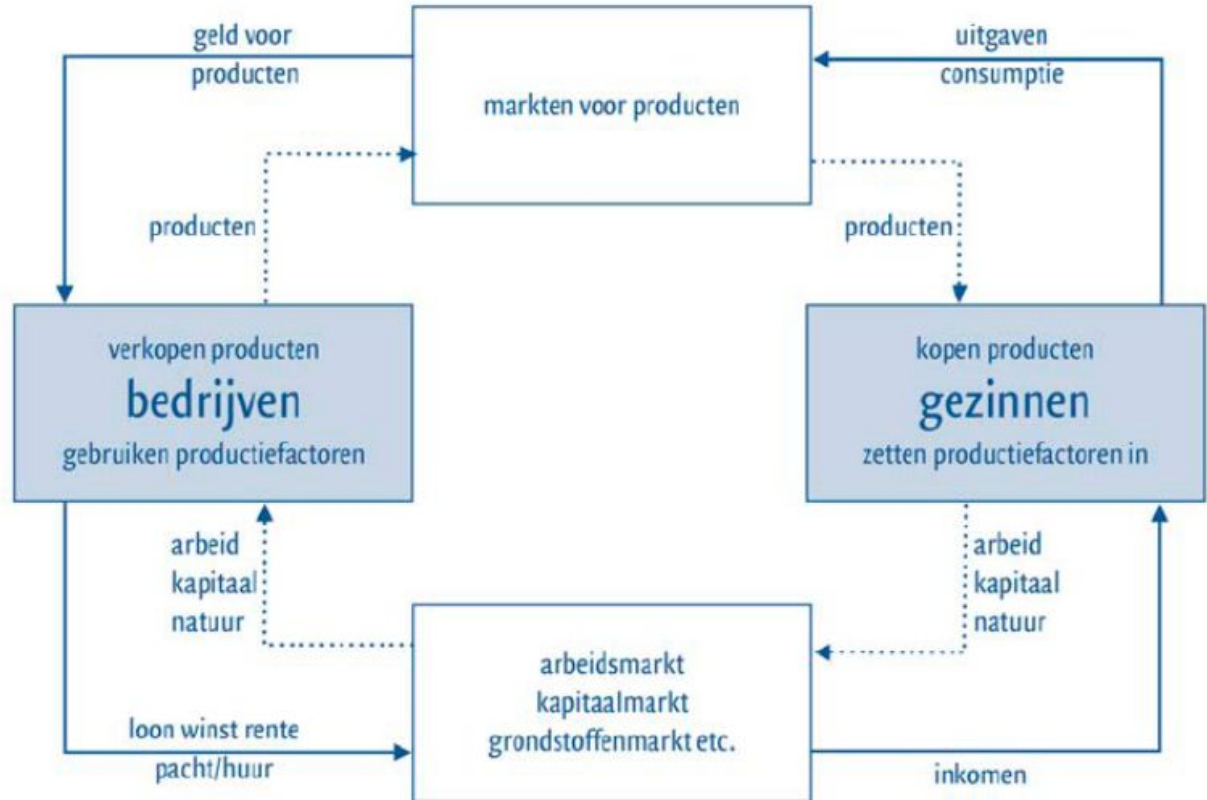
Groen bbp	= bbp minus geschatte geldwaarde van schade aan het milieu plus geschatte waarde verbetering aan het milieu
Kapitaalgoederen	= goederen in bezit van bedrijven die worden ingezet voor productie
Investeren	= bedrijven die kapitaalgoederen kopen • Productie uitbreiden • Kapitaalgoederen vervangen
Conjunctuurbeweging	= beweging van bestedingen

Hoofdstuk 2 De economische kringloop

Nationaal inkomen = gelijk aan bbp

Economische kringloop
(macroniveau)

- Reële kringloop - - -
- Geld kringloop -----

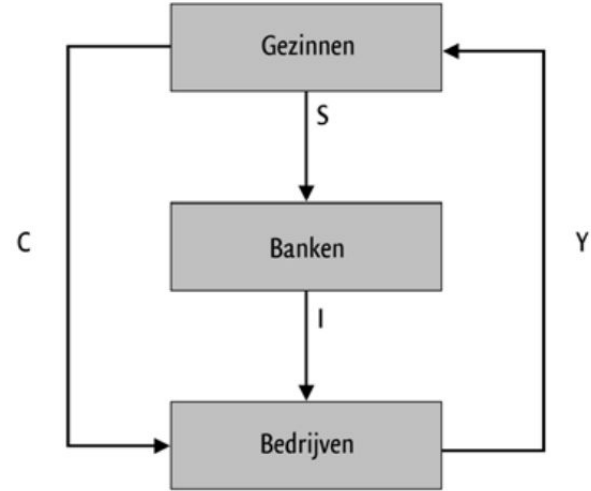

Hoofdstuk 2 De economische kringloop

W = Binnenlands Product bedrijven
Y = Nationaal Inkomen gezinnen
C = Consumptie gezinnen /
Consumptiegoederen bedrijven
I = Investerings / Kapitaalgoederen
S = Besparingen

Geldkringloop

W = Y	binnenlands product is gelijk aan nationaal inkomen
W = C + I	productie van bedrijven is gelijk aan bestedingen gezinnen
Y = C + I	ontstaan van het inkomen van gezinnen
Y = C + S	waar geven gezinnen het inkomen aan uit
S = I	besparingen worden gebruikt om te investeren

Hoofdstuk 2 De economische kringloop

C = consumptie

- Cop = overheidspersoneel

- Com = overheid / materieel

I = investeringen

- Io = overheid

O = overheids-
bestedingen

B = belastingen

S = besparingen

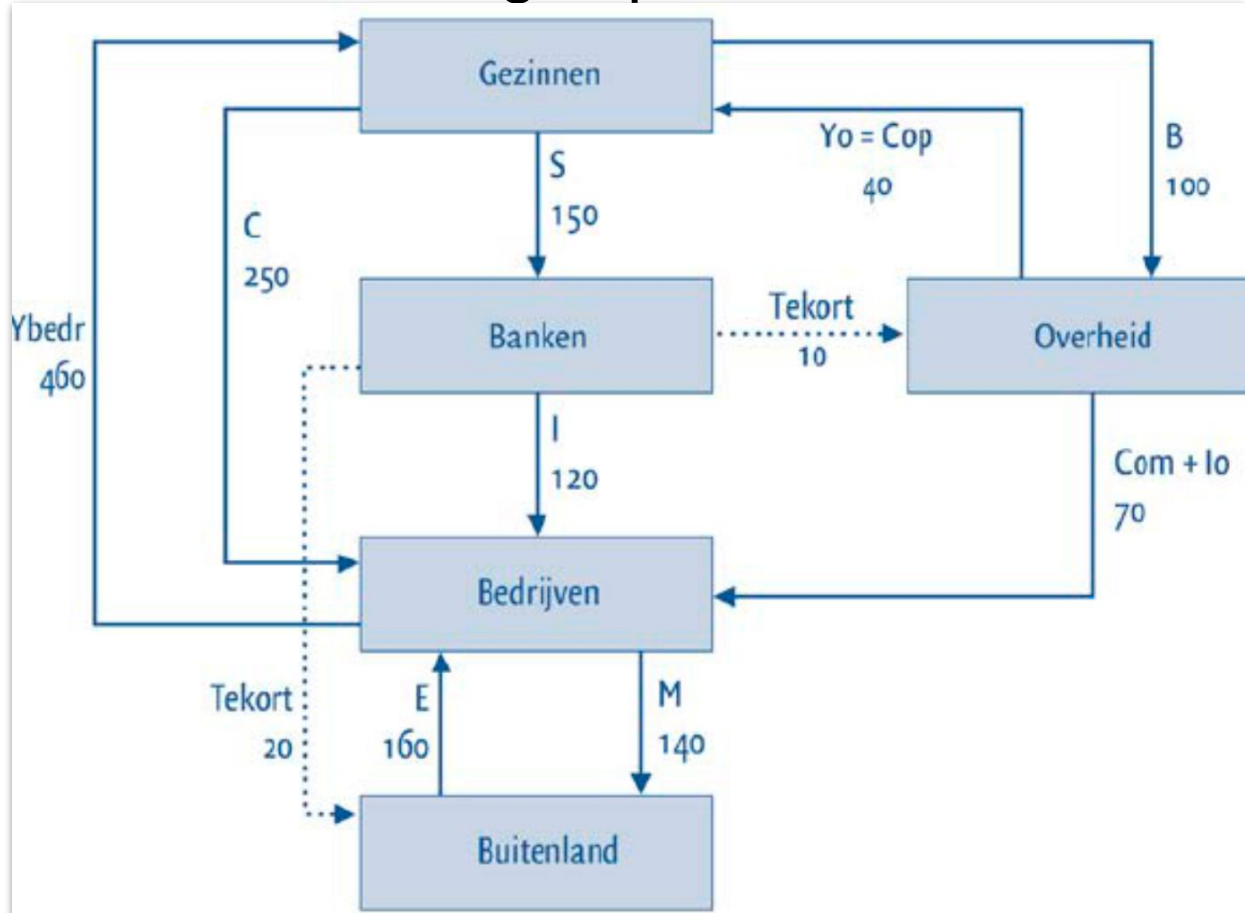
E = export

M = import

Y = nationaal inkomen

- Ybedr = bedrijven

- Yo (= Cop) = overheid

Hoofdstuk 2

De economische kringloop

$Y = C + B + S$	waar geven gezinnen het inkomen aan uit
$Y = C + I + O + E - M$	waar komt het inkomen van bedrijven vandaan
$O = C_{op} + C_{om} + I_o$	waar geeft de overheid zijn geld aan uit (overheidsbestedingen)
$S = I + (O - B) + (E - M)$	besparingen gezinnen worden gebruikt voor investerings van bedrijven en tekort op lopende rekening betalingsbalans
$S - I$	particulier spaarsaldo
$B - O$	overheidssaldo
$E - M$	saldo lopende rekening op betalingsbalans
$(S - I) + (B - O)$	nationaal spaarsaldo
$(S - I) + (B - O) = (E - M)$	saldo lopende rekening is gelijk aan nationaal spaarsaldo

Hoofdstuk 2

De economische kringloop

$$(C + I + O) < Y$$

$$E > M$$

nationaal spaaroverschot > meer export

exportoverschot

$$(C + I + O) > Y$$

$$M < E$$

nationaal spaartekort > meer import

importoverschot

Berekenen BBP

- optellen alle toegevoegde waardes
- optellen alle primaire inkomens
- $C + I + O + E - M$

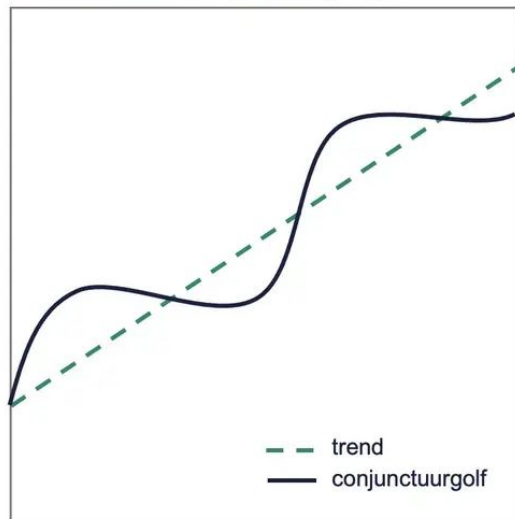
Hoofdstuk 3 De structuur

BBP = bruto binnenlands product

- Structureel = aanbod > productiecapaciteit > lange termijn
- Conjunctureel = vraag > bestedingen > korte termijn

Groei van het bbp

bruto binnenlands product (bbp)

De twee visies op de economie

1 De Klassieke visie: structureel

- Groei van de **productiecapaciteit**
- Deze structurele groei wordt veroorzaakt door een toename van de hoeveelheid of de kwaliteit (productiviteit) van de productiefactoren

2 De Keynesiaanse visie: conjunctureel

- Op korte termijn zijn er periodes die afwijken van de trend door veranderingen in de bestedingen (**effectieve vraag**)
- Deze afwijking van de trend heet de **conjunctuurgolf**.

Hoofdstuk 3 De structuur

- Productiecapaciteit = hoeveelheid productie wordt bepaald door:
- Kwantiteit productie-
factoren = beschikbaarheid van natuur, arbeid (beroepsbevolking),
kapitaal en ondernemerschap
 - Omvang bevolking
 - Samenstelling bevolking
 - Wetgeving (leerplicht, pensioenleeftijd)
 - Kwaliteit productie-
factoren = productiviteit, productie per arbeid/kapitaal per
tijdseenheid (kosten per product dalen)
 - Scholing
 - Efficiency (doelmatigheid)
 - Mechanisatie / automatisering / robotisering / AI
(innovaties)
 - Maatschappelijk (normen & waarden)

Hoofdstuk 3

De structuur

Internationale-
concurrentiepositie

= de strijd tussen landen om de productiekosten laag te houden. Lage productiekosten > lagere verkoopprijzen > stijging verkoop > stijging productie/inkomen

$$\text{Indexcijfer loonkosten per product} = \frac{\text{indexcijfer loonkosten per werknemer}}{\text{indexcijfer arbeidsproductiviteit}} \times 100$$

Kapitaal

- Kapitaalgoederen = gereedschap om mee te produceren
- Geldkapitaal = leningen / winsten

Investeren

= geldkapitaal omzetten in kapitaalgoederen om de productie uit te breiden

Hoofdstuk 3 De structuur

Innovaties = nieuwe/betere/goedkopere technieken gebruiken die besparend zijn op arbeid, kapitaal en milieu

- Procesinnovatie = productieprocessen efficiënter maken
- Productinnovatie = eindproduct beter maken

Research & development (R&D) = onderzoek door bedrijven naar innovaties om concurrentievoordeel te behalen

Tijdsvoorkeur = wanneer je geld wilt uitgeven

- Hoog = nu > bestedingen nemen toe > productie neemt toe > stijging bbp
- Laag = later > bestedingen nemen af > productie neemt af > daling bbp

Hoofdstuk 3 De structuur

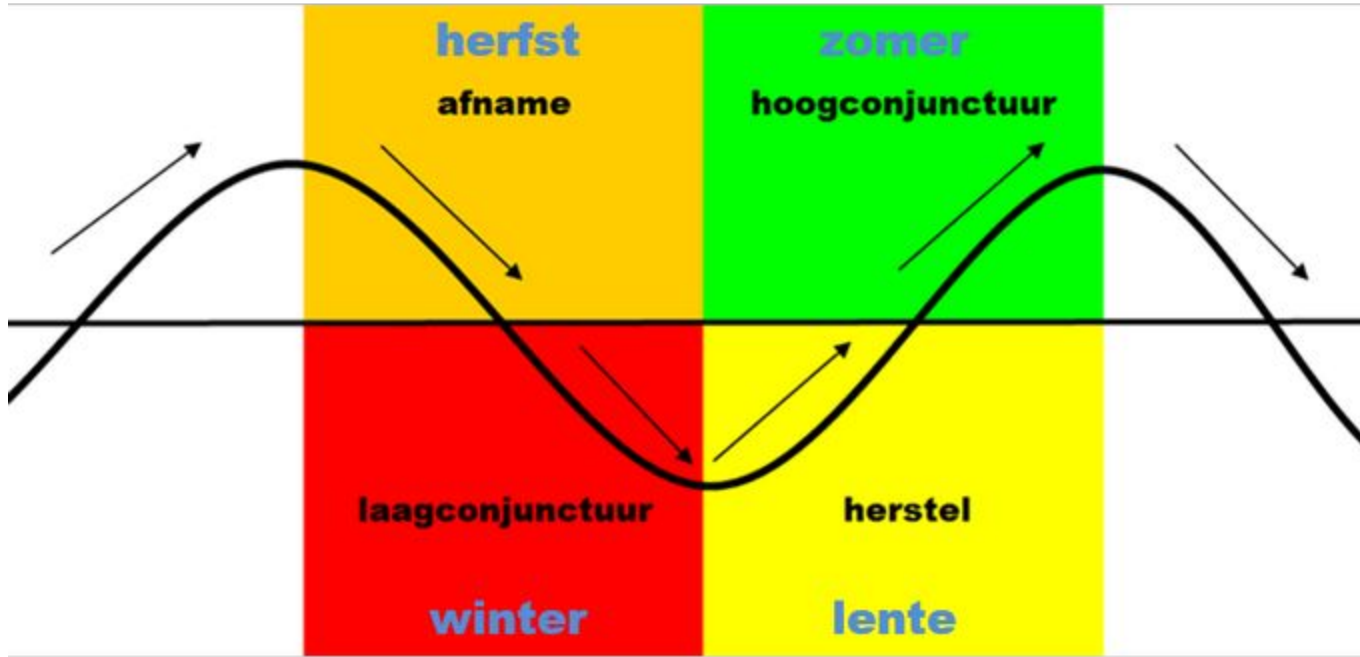
Inkomensongelijkheid

- Voordelen
 - Prikkel om te presteren > stijging arbeidsproductiviteit > stijging bbp
- Nadelen
 - Hoge inkomens hebben lage tijdsvoorkeur > minder productie > daling bbp
 - Minder investeringen in menselijk kapitaal > daling arbeidsproductiviteit > daling bbp
 - Meer schulden, omdat onderklasse de bovenklasse imiteert bovenklasse
 - Minder sociale cohesie, omdat onderklasse niet profiteert van de welvaart en hierdoor geen vertrouwen heeft in het recht- en politiek systeem dat voornamelijk wordt bestuurd door de bovenklasse
 - Meer sociale- en gezondheidsproblemen, omdat onderklasse minder gelukkig is en hierdoor verslavingsgevoeliger en omdat gezond leven duurder is dan ongezond leven

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

Conjunctuur (vraagzijde)	Hoog	Laag
Bestedingen	Overbesteding	Onderbesteding
Vraag naar producten	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Economische groei / BBP	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Inflatie	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Consumentenvertrouwen	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Kredietverlening	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Arbeidsmarkt	Krap	Ruim
Lonen	Hoog / stijgt	Laag / daalt
Werkloosheid	Laag / daalt	Hoog / stijgt
Belastinginkomsten	Hoog	Laag
Import	Hoog	Laag

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

[Conjunctuurklok CBS](#)

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

Conjunctuurindicatoren

- Vertrouwensindicatoren = optimistisch / pessimistisch toekomstbeeld
 - Consumentenvertrouwen
 - Producentenvertrouwen
- Economische indicatoren = betrekking op bestedingen en productie
 - BBP
 - Consumptie
 - Uitvoer
 - Investerings
- Arbeidsmarktindicatoren = betrekking op vraag en aanbod van arbeid
 - Werkgelegenheid
 - Werkloosheid
 - Vacatures

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

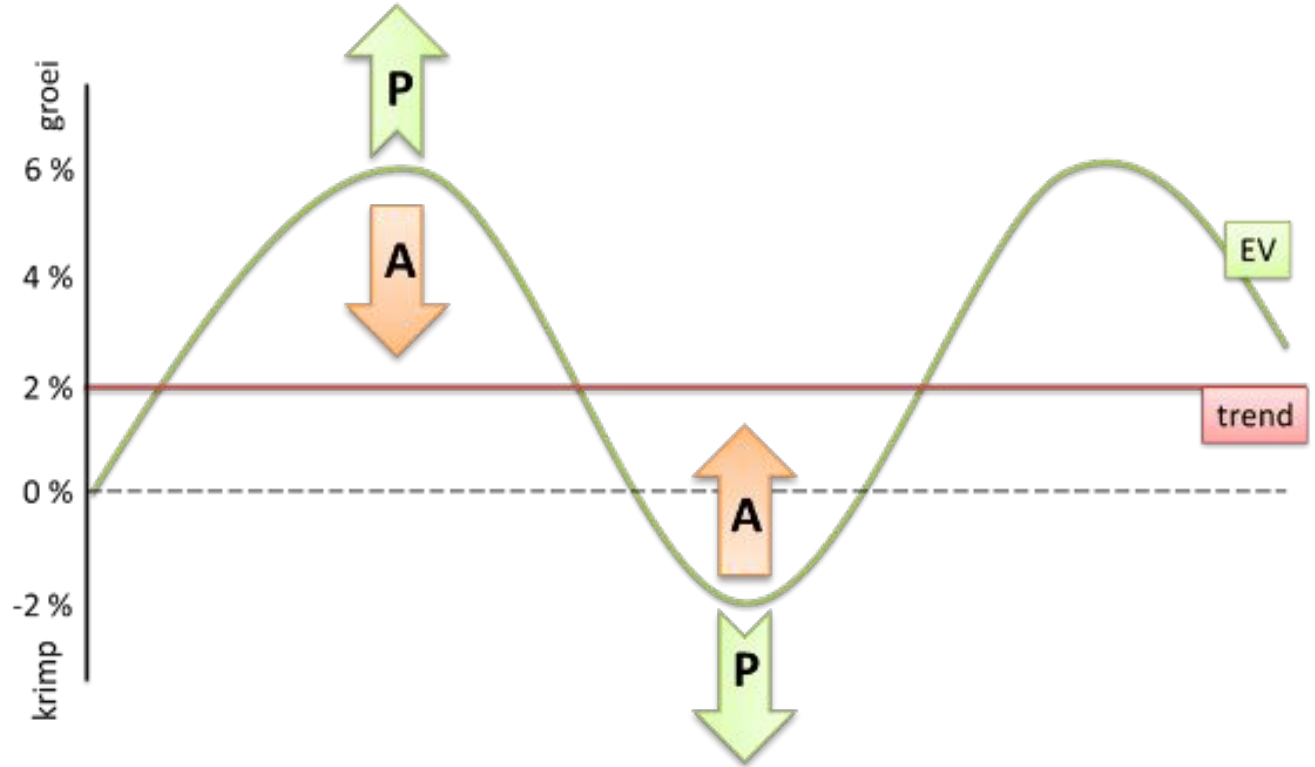
Overheidsbeleid en conjunctuur

- Anticyclisch begrotingsbeleid
 - Onderbesteding / laagconjunctuur
 - Uitgaven vergroten → meer vraag → meer productie
 - Belastingen verlagen → hoger netto inkomen → meer vraag → meer productie
 - Overbesteding / hoogconjunctuur
 - Uitgaven verlagen → minder vraag / inflatie daalt
 - Belastingen verhogen → lager netto inkomen → vraag daalt → inflatie daalt
- Procyclisch begrotingsbeleid
 - Onderbesteding / laagconjunctuur
 - Uitgaven verlagen → overheidsschuld loopt minder hard op

Hoofdstuk 4

Goede tijden, slechte tijden

P = procyclisch
A = anticyclisch

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

Automatische stabilisatoren

- Progressieve belastingen
 - Onderbesteding → inkomen daalt → belasting daalt relatief → netto inkomen stijgt relatief
 - Overbesteding → inkomen stijgt → belasting stijgt relatief → netto inkomen daalt relatief
- Sociale uitkeringen
 - Onderbesteding → verlies baan → recht op uitkering → daling inkomen beperkt

Hoofdstuk 4 Goede tijden, slechte tijden

Centrale bank

- ECB (Europese Centrale Bank) = eurozone
- DNB (De Nederlandsche Bank) = Nederland

Taken centrale banken = financiële stabiliteit

- Uitgifte bankbiljetten
- Toezicht op banken
- Uitvoeren monetair beleid
 - Doel = prijsstabiliteit (rond 2% inflatie)
 - Bestedingen stimuleren, koopkracht beschermen
 - Waarde van bezittingen / schulden beschermen
 - Internationale concurrentiepositie beschermen
 - Middel = rentestand
 - Verhogen → sparen stijgt / lenen daalt → bestedingen nemen af → inflatie daalt
 - Verhogen → sparen daalt / lenen stijgt → bestedingen nemen toe → inflatie stijgt